

פסטיבל מונפלייה

מאת רות אשל

במהלך השבוע שביליתי בפסטיבל חשתי את האמביציה להפוך למרכז המחול העכשווי בעולם, המפעמת במונפלייה. הם לא מסתירים זאת. לפסטיבל מוטסים מדי שנה כ-50 מבקרי מחול מכל העולם על חשבון המארחים, שלא לדבר על עשרות מבקרי מחול צרפתים שמגיעים אליו.

אמנם מספרי ההיסטוריה צרפת מוכרת כערש הבאלט הקלאסי והבאלט הרומנטי, אבל מאמצע שנות השבעים של המאה הנוכחית דווקא המחול המודרני הצרפתי הוא שקנה שם בעולם. הכל החל כאשר הצרפתים התאהבו במחול הפוסט-מודרני האמריקאי, בעיקר בלהקות של מרס קנינגהם, אלווין ניקולאיס וטרישה בראון. הם ייבאו מורים גדולים מארה"ב, הקימו מרכזים כוריאוגרפיים וצמח דור של כוריאוגרפים צרפתים מצוינים, כמו ז'אן קלוד-גאלוטה, ג'יגי קאצוליאנו, רג'ין שופינו, מאתילד מונייר וכמובן דומיניק בגואה, שהפסטיבל במונפלייה מוקדש לזכרו. מה שייחד כוריאוגרפים אלה ועשה את המחול המודרני הצרפתי לכה מיוחד הוא הכשרון של הצרפתים לשבץ פיסות היסטוריה ותרבות צרפתית בפוסטמודרניזם האמריקאי של מחול נטו.

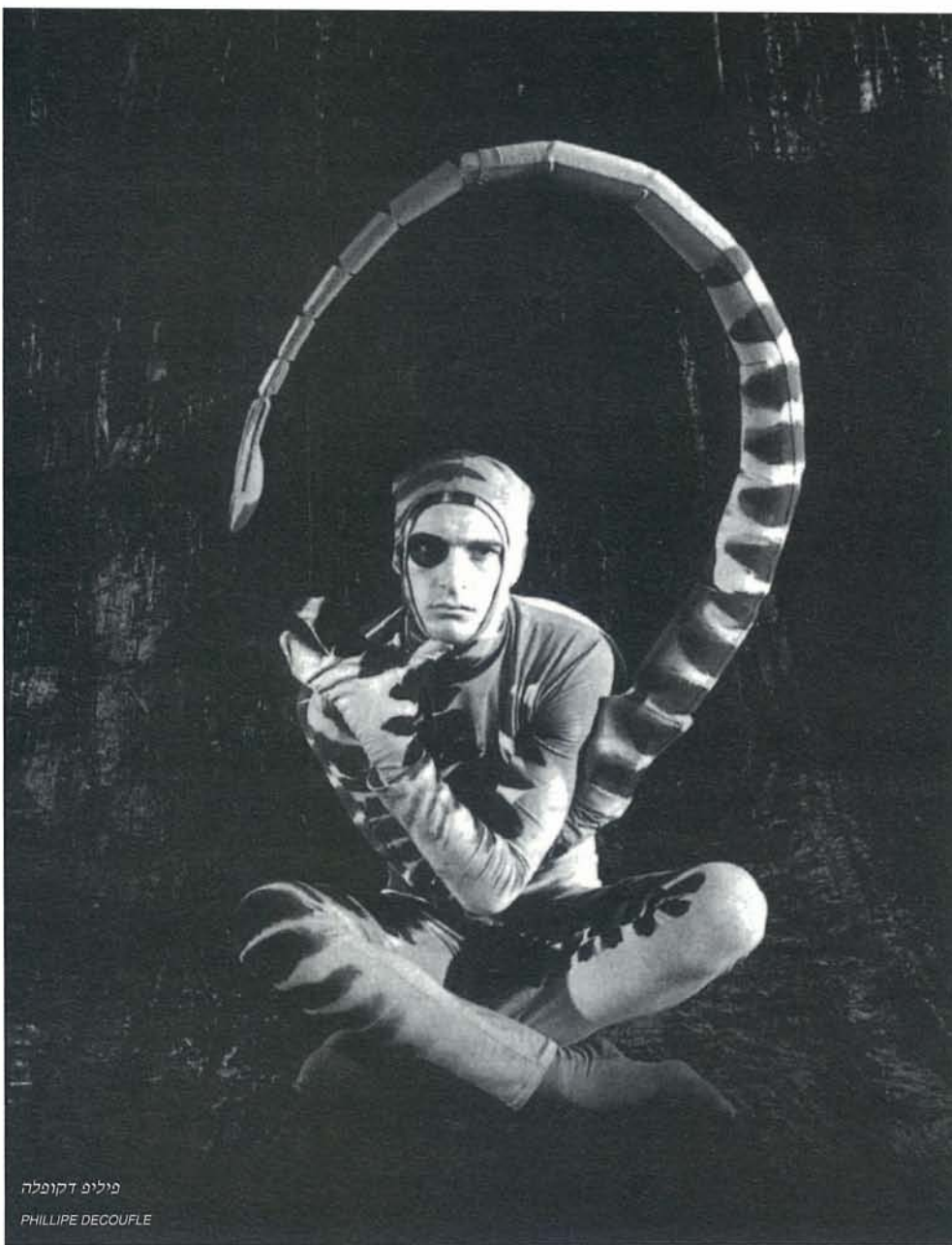
הקשר של מונפלייה למחול נוצר כאשר ראש העיר החליט שיש להעלות את העיר על מפת התרבות. באבינון, העיר השכנה, כבר התקיימו פסטיבלים גדולים לתיאטרון ולכן מונפלייה פנתה למוזה האחרת הדוברת בשפה אוניברסלית - למחול. ראש העיר פלש: "החלטתי להזמין את דומיניק בגואה ולהקטן ב-1984 לעבוד בבית האופרה. הייתי במיעוט. חברי בעירייה ביקרו אותי ואמרו שאני משוגע להזמין להקת מחול מודרנית חדשנית של כוריאוגרף כה צעיר. הזהירו אותי שלא יהיה קהל וחובות העירייה יתפחו. יעצו שאקים להקת באלט קלאסי, שתרקוד את 'אגם הברבורים' ואת 'גיזל'. לקחתי סיכון". משנעשתה להקתו של בגואה לאחת הלהקות המעניינות ביותר בצרפת ובאירופה החל המחול פורח במונפלייה. כשבגואה נפטר ב-1992 נוצר חלל זמני מפחיד, ונשאלה השאלה איך להמשיך את מורשתו. בינתיים כבר פעלו בעיר כמה מאות רקדנים מקצועיים ו-14 להקות מודרניות קאמריות מקצועיות (בצרפת רק מי שיכול להוכיח באמצעות חוזים שהוא מקדיש 600 שעות בשנה לחזרות ולהופעות על הבמה נחשב לרקדן מקצועי. מי שמגיע למכסה זו זכאי לדמי אבטלה!).

בנובמבר עומד להיפתח בעיר העתיקה של מונפלייה המרכז הכוריאוגרפי הגדול

מדי שנה מתקיים במונפלייה, עיר יפהפייה בדרום צרפת, פסטיבל בינלאומי למחול מודרני. הפסטיבל אורך שלושה שבועות ומטרתו העיקרית להציג בפני העולם את המחול המודרני הצרפתי ולחשוף את הקהל במונפלייה ללהקות איכות מחו"ל. עם המבצעים הזרים שהוזמנו השנה נמנו גם ליאת דרור וניר בן-גל בתוכניתם "אינתא עומרי"

קארין סאפורטה
'L'IMPUR', KARINE SAPORTA
PHOTO: JEAN MICHEL GUILLAUD

פיליפ דקופלה
PHILLIPE DECOUFLE

המשוכלל בעולם - מנזר ענק עם ארכיטקטורה משגעת, שנבנה באמצע המאה ה-15 ומשופץ בימים אלה בעלות של שבעה מיליון דולר. מנהל המרכז ערך לי סיור פרטי במרכז החדש והמלים "זה חלום" חזרו כמוטיב כשעברנו מאולם אחד למשנהו. יש שם סטודיו של 272 מ"ר עם תקרה בגובה תשעה מטר, ובו כל הציוד הדרוש לבמת תיאטרון. יש אולמות המיועדים לספרייה ולמעבדה קולית, אולמות מנוחה לרקדנים ולצוות הטכני, אולמות קבלה ואפילו אגף חדרי שינה עם מטבחים צמודים ללהקות המאושרות שיוזמנו ליצור עבודות מקוריות במרכז. גם מערכת מיזוג אוויר מיוחדת הותקנה, שתקרר את האולם אך לא תזיק לגוף הרקדן המיוזע ממאמץ האימונים. למנזר צמוד מבנה בצורת פרסה, שבמרכזו חצר פנימית גדולה, ובה מתקיימים מופעי מחול כבר עכשיו.

מרכז כוריאוגרפי זה מצטרף ל-14 אחרים הפועלים בצרפת. חצי מתקציבו מגיע מהממשלה והשאר מהעירייה ומהמועצה המקומית. השם "מרכז כוריאוגרפי", בניגוד ל"מרכז למחול", מצביע על ייעודו - כמעבדה ניסיונית לכוריאוגרפיה מודרנית. בכל מרכז פועל כוריאוגרף עם להקה (למשל מאגי מארן, קארין סאפורטה) שמתחייבים להעלות מופע בשנה או שני מופעים בשלוש שנים. הם גם

מאתילד מונייר
MATHILDE MONNIER

הכל החל כאשר הצרפתים התאהבו במחול הפוסט-מודרני האמריקאי, בעיקר בלהקות של מרס קנינגהם, אלווין ניקולאיס וטרישה בראון. הם ייבאו מורים גדולים מארה"ב, הקימו מרכזים כוריאוגרפיים וצמח דור של כוריאוגרפים צרפתים מצוינים

של אושרה אלקיים, אבל כאן זה היה מעין בידור ברוטלי.

עוד הועלתה יצירה צבעונית ומהנה של פיליפ דקופלה (Phillipe Decoufle) ולהקתו - שילוב של עבודות של אלווין ניקולאיס, להקת פילובולוס ולהקת אייסו, אבל בסך הכל לא התלהבתי מעבודות המחול שראיתי, והזיכרון האמנותי הגדול שלקחתי איתי ממונפלייה הוא דווקא של הזמרת האלגיראית המופלאה סאפו, ששרה את אום כולתום.

הקהל הגדול של צעירים לוקאל פטריוטים, שמילאו את האולמות (הממוקמים חלקם באתרים היסטוריים וחלקם באולמות ענק סופר מודרניים), היו חוויה מרשימה בפני עצמה. נוסף לשאגות הבראוו הם גם רוקעים בהתלהבות ברגליהם ברצפה, ואעז ואומר שלא כל כך משנה להם מה טיב המופע - נראה שהכוריאוגרפים הצרפתים זכו במונפלייה במעמד של אלילי זמר פופולרי. לעיתים אי אפשר היה שלא להשתאות מהסופרלטיבים בדברי התשבחות לאמנים המקומיים בביקורת הצרפתית.

לישראל שמור במונפלייה מקום של כבוד עוד מהפסטיבל הראשון, ובראיון הסביר המנהל האמנותי של הפסטיבל ז'אן-פול מונטאנארי (בן לאם יהודייה יליד אלגיריה): "ב-1992 חשבו להקדיש את הפסטיבל לאיזכור 100 שנה לגילוי אמריקה, אבל החלטתי שהנושא יהיה 500 שנה לגירוש ספרד. יש לכך השלכה עכשווית, שכן היום אירופה נסגרת על עצמה ורוצה לגרש את הזרים כמו שספרד גירשה בשעתם את היהודים". והוא מוסיף, "עד 1992

האופרה". מתוארים האימונים המפרכים שעברו הצעירות שביקשו להיות רוחניות וקלילות, כמו טאליוני האגדתית, והעובדה שאולצו להיות בשר טרי המוגש למיטות האצולה ועשירי הבורגנות. המחול הזה מעלה על הדעת את האמירה הפמיניסטית - הכוריאוגרפיה עשויה בחוכמה, היא משלבת אלמנטים של תנוחות יומיומיות של רקדניות בתוך לקסיקון הבאלט, והוא סובל רק מאריכות יתר.

היצירה השנייה של סאפורטה עוסקת בשואה. על הבמה הונחו פסי רכבת ובובות מרוסקות והליווי הקולי היה צרחות מסמרות שיער, נביחות כלבים והצלפות שוט. על רקע ריקוד בביצוע רקדנית יפהפייה עירומה, שלדברי סאפורטה באה "להראות את היופי של הגוף המקורי לעומת הגופות המרוסקות", הוקרנו קטעי סרטי תעודה על השואה. סאפורטה יצרה על הבמה יופי של אכזריות - כמו במין קרקס רומי, כשהקהל צהל למראה הזוועה של שבויים הנאכלים על ידי אריות בזירה. יצאתי אחוזת חלחלה. דומני שאין עוד ויכוח בשאלה אם אפשר לרקוד את נושא השואה אן לא, כבר ראינו עבודות רגישות ועמוקות בנושא, כמו "חלומות" של אנה סוקולוב ו"ליקוי מאורות"

מנהלים את המרכז ובמסגרת תפקידם זה מזמינים יוצרים צרפתים או זרים עם להקותיהם, כל להקה לכמה חודשים, ליצור עבודות מקוריות במרכז. במרכזים הכוריאוגרפיים אין בתי ספר להכשרת רקדנים כדי לא להתחרות בהקניית הטכניקה עם מורי הסטודיות הפרטיות.

במרכז במונפלייה, למשל, תפעל הלהקה של מאתילד מונייר לצד קבוצות מקומיות ופעם בשנה תוזמן להקה זרה ליצור עבודה מקורית לפסטיבל, כשכל ההוצאות על חשבון המרכז, ולדברי המנהל הנוכחי ליאת דרור וניר בן-גל הם מועמדים רציניים.

בין העבודות הבולטות שראיתי בפסטיבל היו שתי הפקות ענק של קארין סאפורטה - "Le Spectre" ו-"L'Impur". הראשונה - "Le Spectre", מתארת את חיי הרקדניות באופרה של פריס תוך חשיפת עובדות אכזריות וניפוץ הדימויים הרומנטיים הקשורים לחיים על בימת האופרה (כמו אגדת "פנטום

קארין סאפורטה

"LE SPECTRE", KARINE SAPORTA

PHOTO: JEAN MICHEL GUILLAUD

ובן-גל הוא בשבילי גם סמל ליחסי רעות בין יהודים וערבים. הרעיון להזמין לפסטיבל את סאפו האלג'יראית ואת זהבה בן הישראלית לשיר את אום כולתום צץ אחרי שראיתי את 'אינתא עומרי'".

ומה התוכניות לשנה הבאה?. מונטאנארי מחייך ומסביר שהוא נותן למקריות ולחיים לכוון אותו. הוא אינו מחליט דברים באופן שכלתני ושרירותי. "ראיתי שיש הרבה כוריאוגרפים צרפתים שיוצרים היום עם להקות מתרבויות שונות, ואני אזורם יחד איתם. הפסטיבל הבא יתמקד בתופעה זו".

קארין סאפורטה
"L'IMPUR", KARINE SAPORTA

"החלטתי להזמין את דומיניק בגואה ולהקתו ב-1984 לעבוד בבית האופרה. הייתי במיעוט. חברי בעירייה ביקרו אותי ואמרו שאני משוגע להזמין להקת מחול מודרנית חדשנית של כוריאוגרף כה צעיר. יעצו שאקים להקת באלט קלאסי, שתרקוד את 'אגם הברבורים' ואת 'ג'יזל'. לקחתי סיכון"

היהודים שגורשו מספרד. לו ידע השולטן הטורקי איזה השלכות מוזרות יש לפעולת ההצלה ההיא היה בוודאי מרים גבה בקברו.

לפני שנתיים הוזמנה להקת בת-שבע למונפלייה בשנית והופיעה עם "אנאפאזה", והשנה הוזמנו ליאת דרור וניר בן-גל שוב. מונטאנארי: "הזמנתי אותם כי אני מעריך את עבודתם וגם בגלל ש'אינתא עומרי' מתקשרת לאחד הנושאים המרכזיים בפסטיבל - מעמד האשה באגן הים התיכון. שילוב המוסיקה הערבית של אום כולתום בעבודתם של דרור

לא ביקרתי בישראל כי חשבתי שהישראלים לא עושים מספיק כדי להבין את הפלסטינים, אבל באותה שנה החל תהליך השלום ומצפונית זה איפשר לי לבקר בארץ. התאהבתי בה ואני מאושר להזמין אמנים ישראלים".

לפסטיבל הראשון הוזמנה להקת בת-שבע עם "קיר" ו"ארבוס" של אוהד נהרין וכן עמוס חץ, ענת שמגר, תמר בורר וליאת דרור וניר בן-גל עם "במערבולת התשוקה". הוזמנו גם להקות מחול מטורקיה, כי לדברי מונטאנארי, האימפריה העותמנית אספה לפני 500 שנה את